

RA4AL

IZBOLJŠANJE UČNEGA USPEHA VSEH UČENCEV – KAKOVOST V INKLUZIVNEM IZOBRAŽEVANJU KLJUČNA SPOROČILA PROJEKTA

Uvod

Namen pričujočega dokumenta je podati pregled ključnih sporočil projekta Izboljšanje učnega uspeha vseh učencev (Raising Achievement for All Learners – RA4AL), ki ga je izvajala Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb.

Inkluzivno izobraževanje je povezano z načeli izenačevanja možnosti, socialne pravičnosti, demokracije in sodelovanja. Zniževanje šolskega neuspeha in nepravičnosti je ključnega pomena ne le za gospodarsko rast in konkurenčnost temveč tudi za zmanjševanje revščine in za spodbujanje socialne inkluzije (Svet Evropske Unije, 2010).

Izboljšanje učnega uspeha vseh učencev je etični imperativ. Cilj projekta RA4AL je preiti z osredotočanja na inkluzijo in upravičenost takšnega pristopa k načinom, kako z inkluzivno politiko in prakso izboljšati uspeh vseh učencev.

Razlogi za projekt RA4AL

V nedavnem dokumentu UNESCO (2012) je poudarjena vloga, ki jo ima izobraževanje pri ustvarjanju inkluzivnejših in pravičnejših družb. Zapisano je, da '*... obstaja mednarodno soglasje glede pojave izključenosti. Če le-ta v izobraževalnem sistemu obstaja, potem takšnega sistema ne moremo smatrati kot kakovostnega.*' (str. 1)

OECD (2011) dokazuje, da ni potrebno, da gre izboljšanje uspeha najslabših učencev na račun boljših učencev – šolski uspeh in enakost gresta namreč lahko z roko v roki.

Medtem ko na razvoj politike močno vplivajo vrednote in prizadevanja družbe ter vedno bolj tudi priznavanje otrokovih pravic, pa so potrebni še dokazi diferencialne učinkovitosti postopkov in izidov (Lindsay, 2007).

Kljub pozitivnemu razvoju v številnih državah članicah Agencije, pa še vedno ni čisto jasno, kaj pomeni inkluzivno izobraževanje in posledično, kakšne ukrepe je potrebno sprejeti, da se bo razvil

pozitiven odnos do raznolikosti in povečala zmožnost izobraževalnih sistemov in šol, da zadovoljijo potrebe vseh učencev. Prenos mišljenja in prakse 'posebnega izobraževanja' v redne šolske kontekste ne predstavlja poti naprej – treba se je spopasti s številnimi predpostavkami o trenutnem delovanju izobraževalnih sistemov in šol.

Projekt RA4AL nagovarja nedvoumno prav vse učence – kakršnokoli misel o tem, da je nekaterim učencem usojeno, da so neuspešni, je potrebno izpodbijati. V razpravah v okviru projekta so sodelujoči poudarili, da jih skrbijo predvsem učenci iz ranljivih skupin, za katere je znano, da so manj uspešni. Medtem ko so zlasti učenci s posebnimi potrebami ter migranti nagnjeni k učni neuspešnosti pa so nacionalni predstavniki držav članic Agencije in udeleženci konference dodali še naslednje ranljive skupine: učence iz nižjih socialno-ekonomskih skupin, tiste, za katere skrbijo državne ustanove ali pa živijo v težkih razmerah, npr.: žrtve zlorabe ali nasilja, Romi, učenci, ki ne obiskujejo šole redno ali pa morajo skrbeti za koga ter učenci, ki so sposobnejši in nadarjeni.

V projektnem dokumentu o stališču so podana naslednja vprašanja: Kako se v kontekstu inkluzije osredotočiti na potrebe učencev, ki so morda nagnjeni k učni neuspešnosti ali marginalizaciji, ne da bi uporabili potencialno omejujočih 'oznak'? Kako lahko najboljše spremljamo in vrednotimo rezultate teh učencev, da bodo njihove potrebe zares zadovoljene?

Medtem ko se pri učencih, izpostavljenih dejavnikom, ki vodijo v učno neuspešnost, želimo izogniti uporabi kategorij in nevarnosti stereotipizacije, pa je potrebno tem vprašanjem posvetiti več pozornosti, da bi tako lahko zagotovili, da se bodo v odzivih politik in pri nadaljnjem spremljanju ter ocenjevanju upoštevale individualne okoliščine.

Projekt Agencije RA4AL

Leta 2010 je Agencija izvedla anketo v državah članicah, s katero je želela identificirati dolgoročne prednostne naloge za svoje bodoče delo. Anketa je pokazala, da je izboljšanje učnega uspeha vseh učencev ključna tema, ki jo je potrebno raziskati.

Rezultat tega je bil, da je pomladi 2011 Agencija vložila prijavo za projekt: Izboljšanje učnega uspeha vseh učencev – kakovost inkluzivnega izobraževanja, ki naj bi dobil finančno podporo pri Evropski komisiji, in sicer v okviru Programa vseživljenjskega učenja Comenius. Jeseni 2011 so bila Agenciji dodeljena sredstva za projekt, ki je potekal od decembra 2011 do novembra 2012 (št. projekta: 517771-LLP-1-2011-1-DK-COMENIUS-CAM).

Glavna ciljna skupina, za katero so zbirali informacije in rezultate, so nacionalni oblikovalci politik, ki lahko zagotovijo, da postane inkluzija sestavni del oblikovanja vseh izobraževalnih politik in da se razvije potrebno sodelovanje med izobraževalnim in drugimi ministrstvi.

Rezultati projekta RA4AL temeljijo na:

- Ugotovitvah različnega tematskega projektne delo, ki ga je izvajala Agencija ob sodelovanju vseh držav članic ter novejših raziskav, vključno z dokumenti, ki so jih objavile mednarodne organizacije, kot so UNESCO, UNICEF in OECD.
- Rezultatih konference RA4AL, ki je bila načrtovana v sodelovanju z danskim ministrstvom za izobraževanje in občinskimi organi mesta Odense. Konferenca je potekala v Odenseju,

Danska, in sicer od 13.–15. junija 2012 kot uradni dogodek v času danskega predsedovanja Evropski Uniji.

Z namenom, da se prouči ključna vprašanja projekta in razvije jasne utemeljitve za nadaljnje delo, so ministrstva za izobraževanje držav članic Agencije imenovala tri skupine strokovnjakov: oblikovalce politik za sektor splošnega obveznega izobraževanja in oblikovalce politik ter raziskovalce na področju inkluzivnega izobraževanja. Sodelujoči so izmenjali poglede in izkušnje kakovostnega izobraževanja v inkluzivnih okoljih, pomembne za oblikovanje strategije, kako izboljšati učni uspeh vseh učencev. Dejavnosti so potekale v obliki razstav, prispevkov, seminarjev in neformalnega mreženja ter razprav.

Dokument o stališču RA4AL so oblikovali na Agenciji ter ga pred konferenco poslali vsem udeležencem. V dokumentu je prikazan pregled novejšega dela Agencije in drugih mednarodnih raziskav, predstavljene pa so tudi ključne teme projekta RA4AL in konference.

Dokument o stališču in celotno poročilo o konferenci je na voljo na: <http://www.european-agency.org/agency-projects/ra4al>

Kako izboljšati učni uspeh vseh učencev

Dyson in sodelavci (2004) so mnenja, da bodo 'rešitve' ki vodijo v pobude, neizogibno propadle, v kolikor so preprosto dodane oz. pripete na inherentno nepravičen sistem. Čeprav imajo oblikovalci politik namen odpraviti razlike v učni uspešnosti, pa imajo novejšie strategije, katerih cilj je to doseči z večjim prizadevanjem ali z razširjeno ponudbo na trgu, znatne pomanjkljivosti.

Hanushek (2004) dokazuje, da je povečano financiranje šol v obdobju več desetletij, razen redkih izjem, zelo malo vplivalo na izobraževalne rezultate. Sredstva, ki so namenjena vsem učencem, se lahko uporabljajo na različne načine, na primer za izboljšanje razmerja med številom učencev in številom pedagoškega osebja v razredu, za povečanje kompetenc učiteljev s strokovnim izobraževanjem in fleksibilno rabo svetovanja ter mentorstva.

V zadnjih letih so v številnih državah uvedli reforme na tržni osnovi, vendar Whelan (2009) dvomi v vrednost izbire in konkurence oz. tekmovalnosti kot gonili izboljšav, kajti le-te sistem delijo na enote, ki so premajhne za inovacije in pogosto povečujejo akademsko, etnično in socialno razslojenost.

Že leta 1996 je Mednarodna komisija za izobraževanje za enaindvajseto stoletje identificirala sedem vrst napetosti v izobraževalnih sistemih držav – vključno z napetostjo med tekmovalnostjo in enakimi možnostmi ter potrebo po uravnovešanju tekmovalnosti, ki omogoča motivacijo in spodbujanje, s sodelovanjem, ki spodbuja enakost in socialno pravičnost za vse.

Poiskati moramo torej načine, kako premagati omenjene izzive in doseči visoko kakovost ter odzivno zagotavljanje izobraževanja za vse učence. Leadbeater in Wong (2010) sta gornjo misel izrazila takole: *'Nezadovoljstvo s šolo, ki je očitno ob velikih stopnjah osipa in neuspeha na izpitih, kaže na potlačeno zahtevo po drugačni vrsti izobraževalne izkušnje – izkušnje, ki človeka bolj angažira, nagraduje in je relevantna za veščine, ki jih bodo ljudje potrebovali v stoletju, ki prihaj.'* (str. 3)

Enoten jezik inkluzivnega izobraževanja

Iz omenjenih utemeljitev nam je jasno, da potrebujemo enoten jezik, ki ga bomo uporabljali, ko bomo govorili o inkluzivnem izobraževanju, kar je bila ponavljajoča tema v dejavnostih projekta RA4AL. Izobraževalni sistemi držav so zelo individualni (Meijer, 1999, 2003) – zato je potrebno proučevanje inkluzivnega izobraževanja v katerikoli državi videti znotraj konteksta širših izobraževalnih reform, ki se v njej izvajajo.

Poročilo Agencije *Izobraževanje učiteljev za inkluzijo v Evropi* (2011) vsebuje nekaj novejših podatkov o razvoju, vključno z uporabo izrazov 'heterogenost' in 'raznolikost', istočasno pa poudarja, da sprememba v izrazoslovju ne odraža vedno spremembe v mišljenju ali praksi. Če jezik, ki ga uporabljamo, še naprej poudarja ločevanje različnih skupin v družbi ali razlike med njimi, bo politika verjetno delovala v obliki 'dodanih' ukrepov, s katerimi naj bi spremenili prvotne, neinkluzivne politike.

V projektu RA4AL so predstavniki držav izrazili potrebo po tem, da se razjasni pomen specifičnih izrazov, uporabljenih v kontekstu projekta. Ti izrazi so: kakovost, izboljšanje in učni uspeh. Delovne definicije, ki so bile v projektu uporabljene, so podane v nadaljevanju:

Definicija *kakovosti* je v dokumentu o stališču projekta RA4AL naslednja:

'Kakovost moramo videti v luči tega, kako družbe opredeljujejo namen izobraževanja. Večinoma gre za dva temeljna cilja: prvi je zagotoviti kognitivni razvoj učencev. Drugi poudarja vlogo izobraževanja pri spodbujanju ustvarjalne in čustvene rasti učencev in pomoči pri usvajanju vrednot in stališč odgovornega državljanstva. Končno mora kakovost opraviti preizkus enakosti: izobraževalni sistem, za katerega je značilna diskriminacija proti katerikoli določeni skupini, ne izpolnjuje svojega poslanstva.' (UNESCO, 2004, Uvod)

Kar se tiče učnega uspeha, uporablja Wallace (2010) izraz v pomenu *'izid truda, učenja, vztrajnosti, samozaupanja in spodbude. Vključuje individualno izkušnjo izziva, odkrivanja in doseganja nagrade oz. priznanja, bodisi intrinzična ali ekstrinzična za trud in uporabo.'* (str. 6) To je široka definicija in je v nasprotju z dosežki, ki običajno pomenijo, da učenci dosežejo ocene ali ravni znanja v okviru bolj formalnih, standardiziranih ocenjevanj ali izpitov. Upoštevati pa moramo tudi dejstvo, da se vrednotenje uspeha in dosežkov razlikuje od države do države oziroma od kulture do kulture.

Tesno povezana in pomembna za projekt RA4AL je definicija *učne neuspešnosti*, ki jo pogosto vidimo kot razkorak med oceno ali rezultatom testa in dejanskim uspehom. Vendar pa je bilo predlagano, da, medtem ko moramo upoštevati družbene in okoljske dejavnike, ki lahko postavijo učenca v slabši položaj, je potrebno izboljšati sposobnost – in vztrajnost – vseh učencev ter se posvetiti vsakemu slabemu dosežku.

Končno je tu še izraz *izboljšanje*. V okviru projekta se nanaša na izboljšanje dosežkov in/ali uspeha posameznikov in skupin. Kako takšno povečanje meriti, je odvisno od področij, v okviru katerih imamo občutek, da so učenci manj uspešni – seveda pa je jasno, da zapolnitev vrzeli med dobrimi in slabimi učenci ne pomeni zmanjševanja standardov, temveč ohranitev visokih pričakovanj do vseh učencev.

Ugotovitve in priporočila projekta

Na osnovi preteklih projektov Agencije, novejših mednarodnih raziskav, gradiva na razstavi konference projekta RA4AL ter prispevkov, seminarjev in razprav na konferenci, so bile naslednje 'teme' identificirane kot kritične za izboljšanje uspeha vseh učencev:

1. Sodelovalna politika in praksa. Z namenom angažirati in pomagati vsem učencem, zlasti tistim, ki so v slabšem položaju, je treba zagotoviti storitve v lokalnih skupnostih – v politiki in praksi –, in sicer ob tesnem sodelovanju izobraževalnih, zdravstvenih, socialnih služb in drugih agencij. Sodelovanje in mreženje je potrebno na vseh ravneh – nacionalni, lokalni, v šoli in učilnici – in vseh deležnikov, učencev in njihovih družin, da se zagotovijo usklajeni odzivi in učinkovita raba sredstev.

Poudarjeni so različni vidiki sodelovalnega dela na različnih ravneh sistema – od sodelovalnega ocenjevanja in učenja v razredu do strokovnih mrež na mednarodni ravni – kar dokazuje pomen socialnega kapitala v reformi šole in sistema. Ker je sodelovalna politika in praksa sestavina, skupna vsem temam, predstavlja primeren okvir za nadaljnje raziskave.

2. Podpora šolskim in sistemskim vodjem. Šolski in sistemski vodje morajo dobiti podporo, da bodo lahko razvili vizijo in potrebne kompetence, s katerimi bodo lahko vzpostavili pozitivno etiko in zagotovili ustrezno vodenje inkluzivne prakse. Načrtovanje zadovoljevanja različnih potreb vseh učencev mora postati sestavni del procesa razvoja celotnega področja/šole, kar naj bi posledično uskladilo vse pomembne prednostne naloge.

Ugotovitve projekta RA4AL poudarjajo potrebo po odmiku od vodenja od zgoraj navzdol k deljenemu vodenju, s poudarkom na timskem delu in sodelovalnem reševanju problemov.

3. Inkluzivna odgovornost. Pristopi k sistemski in šolski odgovornosti morajo vsebovati močan element samopregleda in pregleda s strani kolegov, da bodo vsi deležniki razumeli odgovornost kot del svoje strokovnosti in ne kot nekaj, kar jim je vsiljeno od zunaj.

Če hočemo narediti korak v smeri večje enakosti v izobraževanju, je potrebnih vrsta kazalnikov uspešnosti, ki so prilagojeni lokalni situaciji in se osredotočajo na vložek, sredstva, procese in rezultate/izide. Takšen razvoj meri to, kar je pomembno za vse učence, in sicer z namenom zagotoviti doslednost ter okrepiti inkluzivne vrednote in prakso.

4. Personalizacija, ki jo dosežemo s poslušanjem učencev. Glas učenca je ključnega pomena pri oblikovanju vseh politik in praks. Personalizacija vključuje tudi tesnejše stike s starši in družinami, tako da se zahteve po pomoči lahko rešujejo na bolj celosten način. Jasnejši poudarek na personalizaciji prinaša potrebo po fleksibilnejših sistemih ocenjevanja, ne pa, da se 'zvišuje' standarde s testiranjem. Odličnost se upošteva na vseh področjih učenja.

5. Strokovni razvoj za inkluzivno izobraževanje. Učitelji morajo postati aktivni dejavniki kakršnihkoli sistemskih/šolskih sprememb in razvijati svoje kompetence v okviru rednega

izobraževanja učiteljev ter stalnega strokovnega izobraževanja. Vsi učitelji morajo razviti potrebne vrednote, stališča, veščine, znanje in razumevanje, da bodo lahko zagotovili učenje in polno sodelovanje vseh učencev v vsakem razredu.

Da bodo lahko izboljšali uspeh vseh učencev, morajo učitelji razviti štiri področja kompetenc, predstavljena v agencijskem *Profilu inkluzivnih učiteljev* (2012): spoštovanje raznolikosti učencev, podpora vsem učencem, delo z drugimi in osebni strokovni razvoj.

6. Pedagoški pristopi za vse. Iz dela Agencije in tudi iz novejših mednarodnih raziskav je razvidno, da obstajajo pedagoški pristopi, ki koristijo vsem učencem, na primer timsko poučevanje in vrstniško učenje.

Florian in Black-Hawkins (2011) trdita, da je širjenje tega, kar je običajno na razpolago vsem učencem, kompleksna pedagoška naloga, ki zahteva premik od pristopa, uspešnega za večino učencev (z malo več vsebinami ali malo drugače za druge) k pristopu, ki vključuje *'razvoj bogate učne skupnosti, za katero so značilne učne priložnosti, dovolj dostopne vsem'* (str. 814).

Gornje teme so podrobneje razložene v projektnem poročilu, dostopnem na: <http://www.european-agency.org/agency-projects/ra4al>

Nove teme za nadaljnje delo

Izidi enoletnega projekta RA4AL predstavljajo osnovo dolgoročnejšega projekta, ki ga bo Agencija začela izvajati leta 2013. S tem v mislih smo pregledali vse projektne dejavnosti, da bi opredelili ključne teme za nadaljnje delo.

Ključne teme vsebujejo potrebo po:

- Zbiranju praktičnih in stroškovno učinkovitih primerov mreženja in sodelovanja v razredih, šolah in lokalnih skupnostih kakor tudi na nacionalni/mednarodni ravni ter preverjanju, kako lahko takšne prakse prispevajo k izboljšanju učnega uspeha vseh učencev.
- Nadgradnji obstoječega dela na vodenju za inkluzijo, da se pregledajo kompetence, ki so potrebne za vodenje v inkluzivnih sistemih/okoljih.
- Izvajanju nadaljnjega dela na ustreznih mehanizmih odgovornosti za izobraževalni sistem in za šole, ki podpirajo deležnike in odražajo inkluzivne vrednote ter prakso, tako da merijo, kaj je pomembno za vse učence ter nudijo konkretne dokaze učinkovite prakse, ki vodi v bolj uravnotežen učni uspeh.

- Raziskovanju tega, kako so organizirani izobraževalni sistemi in službe, ob upoštevanju ključne vloge učiteljev in glasu učencev ter njihovih družin, da se omogoči resnično personalizirana izkušnja.
- Nadaljevanju dela na področju kompetenc, ki jih potrebujejo učitelji za zadovoljevanje različnih potreb vseh učencev ter proučevanju najboljših načinov za razvijanje le-teh v rednem izobraževanju učiteljev in njihovem nadaljnjem strokovnem razvoju.
- Izvajanju raziskav pedagoških pristopov in strategij, ki presegajo 'diferenciacijo', ki jo izvaja učitelj in se osredotočajo na učence ter raziskav na področju personalizirane razredne prakse.

Zaključne pripombe

Delo na projektu RA4AL je identificiralo potrebo po močnejši dokazni osnovi, zlasti po učinkovitih pristopih k izboljšanju učnega uspeha vseh učencev in po proučevanju dejavnikov, ki učencem v slabšem položaju omogočajo, da razvijejo vztrajnost in dosežajo boljši učni uspeh. Bengt Persson, poročevalec na konferenci projekta RA4AL, je poudaril zlasti pomanjkanje raziskav na sistemski ravni.

Pomen in stroškovna učinkovitost sodelovanja med državami ter pomen učenja iz obstoječe politike in prakse na tem področju so širše priznani. S tem ko izmenjujejo znanje na vseh ravneh sistema, se inkluzivne učne skupnosti razvijajo in krepijo na osnovi partnerstva in sodelovanja, s čimer se zagotavlja vsem učencem priložnost, da razvijejo svoje učne sposobnosti in izboljšajo raven učnega uspeha. Kot je rekel Fink (2008): *'Izobraževanje je več kot priprava učencev na služenje kruha, čeprav je tudi to pomembno. Gre tudi za to, da jih pripravimo, da naredo nekaj iz svojega življenja.'*

Literatura

- Dyson, A., Farrell, P., Polat, F., Hutcheson, G., and Gallannaugh, F. (2004) *Inclusion and pupil achievement* (Research Report RR578). London: Department for Education and Skills
- Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb (2011) *Izobraževanje učiteljev za inkluzijo v Evropi – izzivi in priložnosti*. Odense, Danska: Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb
- Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb (2012) *Profil inkluzivnih učiteljev*. Odense, Danska: Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb
- Fink, D. (2008) *The road to transformation in education – Learning, leading and living systems*. On line conference paper http://www.cybertext.net.au/inet_s4wk1/p4_18.htm (last accessed 12/10/2012)
- Florian, L. and Black-Hawkins, K. (2011) Exploring Inclusive Pedagogy. *British Educational Research Journal*, 37(5), 813–828. doi: 10.1080/01411926.2010.501096
- Hanushek, E. (2004) *Some simple analytics of school quality*. Working paper 10229 National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA
- International Commission on Education for the Twenty-first Century (1996) *Learning: The Treasure Within: Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century*. Paris: UNESCO Publishing
- Leadbeater, C. and Wong, A. (2010) *Learning from the extremes*. San Jose CA: Cisco Systems
- Lindsay, G. (2007) Educational psychology and the effectiveness of inclusive education/ mainstreaming. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 1–24
- Meijer, C.J.W. (1999) *Financing of Special Needs Education*. Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education
- Meijer, C.J.W. (2003) *Inclusive education and classroom practices*. Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education
- Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (2011) PISA 2011/2 (marec) *Izboljšanje uspeha – vodenje od spodaj*. Paris: OECD
- Svet Evropske Unije (2010) *Sklepi Sveta o socialni dimenziji izobraževanja in usposabljanja*. 3013. zasedanje izobraževanja, mladine in kulture, Bruselj, 11. maj, 2010
- UNESCO (2004) *Education for All: The Quality Imperative*. EFA Global Monitoring Report 2005. Paris: UNESCO
- UNESCO (2012) *Addressing Exclusion in Education. A Guide to Assessing Education Systems Towards More Inclusive and Just Societies*. Paris: UNESCO
- Wallace, B. (2010) Tackling underachievement. Maximising opportunities for all pupils in an inclusive setting in B. Wallace, S. Leyden, D. Montgomery, C. Winstanley, M. Pomerantz and S. Fitton (eds.) 2010. *Raising the achievement of all pupils within an inclusive setting*. London: Routledge
- Whelan, F. (2009) *Lessons learned: How good policies produce better schools*. London: Whelan

© European Agency for Development in Special Needs Education 2012

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.